

Livsviktigt lärande - fler vägar till kunskap för att förebygga suicid SOU 2024:66

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors och tjejers livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor och tjejer utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor och tjejer, men också att kvinnors och tjejers livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor och tjejer. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor och tjejer även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Sammanfattande synpunkter

Roks ser positivt på att regeringen önskar skapa bättre förutsättningar för ett effektivt och ändamålsenligt suicidpreventivt arbete. Av vikt är att arbeta förebyggande för att minska risken för suicid och nogsamt utreda alla fall. Särskilt där mäns våld mot kvinnor och tjejer förekommit är suicidrisk en påtaglig fara.

Utredande myndigheter bör ha god kunskap kring mäns våld mot kvinnor, normaliseringsprocessen och de olika typer av våld som kvinnor och tjejer utsätts för. Våld, både fysiskt och psykiskt, är en starkt bidragande orsak till psykisk ohälsa och ökar risken för suicid. Roks ser vikten av att ansvariga myndigheter och aktörer har denna kunskap och även förstår de långsiktiga konsekvenserna för de utsatta kvinnorna och barnen. Det är viktigt att förstå kopplingen mellan mäns våld mot kvinnor och barn och förekomsten av suicid.

Incest och andra sexuella övergrepp mot barn och barn som växer upp i en miljö präglad av våld, utsätts för ett livslångt trauma, suicidrisken är hög. Roks ser därför positivt på att utredaren särskilt lyfter barn som grupp.

Roks vill särskilt understryka att insatser från rättsväsendet och andra samhällsinstanser väger tungt för att angripa och stävja mäns våld mot kvinnor. Att kvinnor uppmärksammas och får stöd för att våga och orka lämna en våldsam man, är i sig mycket angeläget för att förebygga suicid.

Våldsutsatta kvinnor och tjejer återfinns i hela befolkningen och kan inte i förväg delas in i olika riskgrupper. För en framgångsrik suicidprevention krävs konstruktiv och strukturerad samverkan mellan rättsväsendet, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och andra aktörer i samhället. Tydlig ansvarsfördelning är avgörande för att undvika att utsatta kvinnor och barn faller mellan stolarna. Kvinno- och tjejjourer har ovärderlig kunskap och erfarenhet och kan därför bidra med unik kunskap.

I de fall mäns våld kan misstänkas vara en bakomliggande faktor till suicidfall är det väsentligt att rättsväsendet har kompetens att identifiera dessa fall och att man agerar kraftfullt och utreder om brott kan ligga bakom. I Storbritannien finns rättsfall där suicid visat sig vara dråp. Det förebyggande arbetet för våldsutsatta kvinnor och barn bör bestå av stöd och insatser för att kunna lämna den destruktiva relationen. Suicidprevention innehåller här sociala insatser, tillgång till skyddat boende och långsiktig rehabilitering. Det gäller att skapa en trygg och stabil tillvaro.

Våldsutsatta kvinnor och flickor lever inte sällan i en relation som präglas av orimliga krav och förväntningar. Känslor av hopplöshet, hjälplöshet, rädsla och skam kan resultera i livsleda. Att se sig själv som en belastning tillsammans med känsla av ensamhet leder ofta till psykisk ohälsa och suicidtankar. Omgivningen riskerar att missa signalerna.

Kvinnor som utsatts för systematiskt våld kan över tid drabbas av PTSD, depression och självskadebeteende. Kvinnor är också överrepresenterade i antalet självmordsförsök. Särskilt oroande är ökningen av psykisk ohälsa hos flickor och unga kvinnor.

Särskilda kommentarer

Då ansvaret för att lämna ut sekretessbelagda uppgifter inför en uppfattad nödsituation om suicidrisk ligger hos enskild anställd, menar Roks att god kunskap om mäns våld mot kvinnor är väsentlig för att undvika att personuppgifter röjs.

Roks menar att den föreslagna nationella samordnaren bör bli permanent. Förslaget att tre olika myndigheter ska ha gemensamt ansvar för att förebygga självmord ser vi risker med. Ansvarsfördelningen blir otydlig. Suicidprevention ska vara en prioriterad fråga i samhället.

Roks vill påtala risken med att höra anhöriga i samband med fastställande av dödsorsak då någon eller några kan vara förövare. I dessa situationer bör säkerställas att bedömningen sker efter grundlig och breddad genomgång.

Roks anser att avskaffandet av den obligatoriska anmälningsplikten vid suicid kan innebära att anhörig som utövat våld eller hot mot kvinnan inte upptäcks.

Roks ser med oro på att ansvariga myndigheter kan undlåta att utföra bredare utredningar vid suicid på grund av stuprörstänkande, bristande information, underrapportering eller andra hinder. Här behövs tydligare direktiv och fokus på att undersöka bakomliggande faktorer. Detta gäller inte minst barn, där flickor har visat sig tillhöra en växande grupp med försämrat psykiskt mående som ovan anförts. Stigmat vid suicid måste lyftas bort för att se de bakomliggande faktorerna.

Roks tillstyrker förslaget om IVO:s tillsyn som ett led i positiv påverkan för förbättrade suicidutredningar. Vi ser dock att ytterligare åtgärder krävs. Skade- och dödsfallsutredningar förlitar sig helt på att inhämtad dokumentation från berörda samhällsaktörer är adekvat och korrekt. Roks saknar ett tillvägagångssätt med till exempel intervjuer med närstående, personal från kvinnojour eller andra professioner. En bredare analys av bakomliggande orsaker bör göras. Ett problem kan vara att ev. brister hos socialtjänsten inte tillräckligt uppmärksammas av Socialstyrelsen.

Undersökningarnas slutsatser behöver inte alltid vara generella utan kan trots ett litet underlag vara värdefulla då det faktiskt handlar om ett liv som släckts. Kunskap om våld, främst mäns våld mot kvinnor och barn, är av största vikt. Roks stödjer utredningens bedömning att analysarbetet för suicid bör innehålla en större handlingsfrihet för utredarna, för att få mer tillförlitligt resultat.

Avslutningsvis anser Roks att intervjuer med lämplig anhörig eller annan nära kontakt kan bidra med värdefull bakgrund efter suicid. Lämplighetsbedömningen är viktig, då den anhörige kan vara gärningsmannen.

I detta ärende har ordförande Adine Samadi beslutat. Elaine Sanches och Katja Åsbäck von Meyburg har varit föredragande.

Stockholm den 2025-01-20

Adine Samadi
Ordförande Roks